

Людмила Гарбуз

БІБЛІОТЕКИ БЕЗ КОРДОНІВ

5 - 6 грудня 1994 р. в Москві відбувся міжнародний семінар-колоквиум «Бібліотеки без кордонів». Організатори - ВДБЛІ, Публічна інформаційна бібліотека Центру Помпиду та ЮНЕСКО.

Мета цього зібрання - сприяти реалізації Програми інформатизації ЮНЕСКО, головне завдання якої - здійснення професійного діалогу між бібліотеками як інформаційними центрами.

На семінарі були представники бібліотек, що входять до мережі ЮНЕСКО, найбільших бібліотек Росії, провідні міжнародні експерти в галузі бібліотечної справи з 15 країн світу, зокрема: Антж Шурек з відділу Загальної інформаційної програми ЮНЕСКО, Суад Юбер - відповідальна за міжнародні зв'язки, Публічна Інформаційна бібліотека Центру Помпиду (Франція), Ендрю Філіпс - директор відділу гуманітарних та соціальних наук Британської бібліотеки, Клаус Леман - директор Національної бібліотеки Литви, Маріанна Текс Чолдін - директор Мортенсонівського Центру міжнародних програм Іллінойського університету м. Урбана-Шампейн (США), Джузеппе Вігіелло - помічник директора Управління з питань освіти, культури та спорту «Європейський Союз», Катерина Генієва - Генеральний директор Всеросійської державної бібліотеки іноземної літератури ім. М.І.Рудоміно, член Виконавчого бюро ІФЛА, віце-президент Російської бібліотечної Асоціації (Росія) та ін. Нашу державу представляла начальник відділу бібліотек та інформаційних мереж Міністерства культури України Валентина Навроцька.

Семінар проходив у Всеросійській державній бібліотеці іноземної літератури ім. М.І.Рудоміно. Його тематика: толерантність та діалоги між культур, роль

книги та бібліотеки в процесі демократизації суспільства, роль Європейської Ради в посиленні позицій бібліотечних асоціацій в Центральній та Східній Європі, значення і шляхи поліпшення вільного доступу до інформації, питання авторського права, обов'язкового примірника, проведення книжкових ярмарків та салонів.

Грунтовно обговорювалися аспекти застосування нових бібліотечних технологій, досвіду міжнародної співпраці.

Під час роботи семінару відбулася презентація інформаційної мережі ЮНАЛ* (ЮНЕСКО), організованої на початку 1990 р. Мета її створення: об'єднати навколо ЮНЕСКО та допомогти бібліотекам - членам мережі реалізувати діяльність у таких напрямках: сприяти діалогам між культур; пропагувати знання культур національних меншин; згідно з головними принципами діяльності ЮНЕСКО, сприяти культурному розвитку, боротьбі з неписьемністю, дотриманню прав людини в світі, захисту навколишнього середовища, підвищенню ролі жінки в суспільстві тощо.

Бібліотеки розглядаються як інструменти досягнення цих високих гуманних цілей у сучасному суспільстві через забезпечення у ньому відкритого доступу до інформації.

Сьогодні до мережі ЮНАЛ входять 146 бібліотек з понад 50 країн світу. Україну, на жаль, поки що жодна з бібліотек не представляє.

Міжнародний семінар-колоквиум «Бібліотеки без кордонів» виявив чимало нерозкритих можливостей для вдосконалення, розвитку бібліотечної справи у цілому світі, а також міжнародних бібліотечних ініціатив, до яких би могла долучатися і Україна.

Вікторія Матусевич

БАЛИКІВСЬКІ ЧИТАННЯ

Інститутом бібліотекознавства ЦНБ ім. В.І.Вернадського були організовані наукові читання, присвячені 100-річчю від дня народження відомого українського бібліотекознавця Д.А.Балики, що відбулися 9 вересня 1994 р.

Дмитро Андрійович працював у галузі українського бібліотекознавства в 20 - 30-х роках. Хоча його діяльність на цій ниві тривала відносно недовго, розроблені ним проблеми актуальні й сьогодні. Крім досліджень з бібліотекознавства та бібліографії, психології та педагогіки, були в нього і публіцистичні та сатиричні твори тощо.

Читання розпочав директор ЦНБ, чл.-кор. НАН України О.Онищенко.

Значення праць Д.Балики в розробці теоретичних та методологічних проблем бібліотекознавства, їх вплив на сучасний стан цієї галузі науки докладно проаналізували директор Інституту бібліотекознавства ЦНБ, канд. пед. наук М.Слободяник та проф. КДК, канд. пед. наук Л.Одинока.

* Для одержання заявки для вступу до мережі ЮНАЛ / ЮНЕСКО можна звертатися на адресу журналу «Бібліотечний вісник»

Життєвий шлях та діяльність Дмитра Балики - тема доповіді молодшого наукового співробітника Інституту бібліотекознавства ЦНБ С. Косяк.

Про внесок Балики у розвиток досліджень з соціології та їх зв'язок з сучасними соціологічними дослідженнями читацьких потреб йшлося в доповідях заступника директора з наукової роботи Державної бібліотеки України для юнацтва Т. Ярошенко та зав. відділом науково-дослідної роботи Національної парламентської бібліотеки України З. Савіної.

Головний бібліотекар Інституту бібліотекознавства ЦНБ Н. Казакова доповіла про бібліографічну спадщину Д. Балики.

Учасники ювілейних читань вирішили проводити щорічні баликівські читання. Тема наступних (вересень 1995 р.) - внесок ученого у розвиток історично-бібліотекознавчих досліджень в Україні.

Нижче подаємо одну з доповідей цих читань.

Світлана Косяк

ДМИТРО БАЛИКА

Дмитро Андрійович Балика - відомий український бібліотекознавець і бібліограф, автор багатьох теоретичних праць з питань бібліотекознавства.

Він народився 9 вересня 1894 р. в м. Седнів на Чернігівщині в сім'ї вчителя [1]. 1912 - 1916 рр. - навчання в Петербурзькому політехнічному інституті на електромеханічному відділенні. Матеріальна скрута змушує його з дружиною Н.Я. Фрідьевою переїхати до с. Шаран (Белебівського пов. Уфимської губ.), де Надія завідує позашкільною освітою і районною бібліотекою, а Дмитро займає посаду бібліотекаря.

У 1917-1920 р. Балика працює в Белебії, Уфі й Томську. В ті роки з'являються його перші друковані праці. Це - результат спостережень і роздумів щодо поліпшення бібліотечної справи, позашкільного навчання [2, 3, 4, 5].

Після закінчення педагогічного відділення Томського університету Балика викладає там педагогіку. Створений ним Музей бібліотекознавства став осередком творчої роботи з питань теорії бібліотекознавства й бібліографії, основою бібліотечного відділення народної освіти, губполітосвіти. Тут об'єднувався бібліотечний актив місцевих працівників, були курси для підготовки бібліотечних кадрів. В «Известиях Музея библиотекосведения» публікувалися статті Балики з проблем культурного розвитку людини, позашкільного навчання, з питань бібліотечної справи [6, 7, 8].

Приїхавши у 1921 р. до Києва, Д. Балика працював бібліотекарем у показовій бібліотеці Військово-політичної школи (ВПШ) Українського військового округу. Його наукові розвідки того часу спрямовані на створення предметного каталога, бібліотечної технології, методики спілкування з читачем. Так, використовуючи свій досвід роботи в бібліотеці ВПШ, Балика виклав детальну схему, принципи й переваги предметного каталога над систематичним, докладно описав свої заняття з курсантами цієї школи [9, 10].

Робота Д.А. Балики у Всенародній бібліотеці України (з лютого 1925 р.) розкрила здібності молодого науковця, особливо в галузі книгознавства та вивчення читацьких інтересів. Балика та його однодумці творчо підходили до проблеми вивчення читацького складу. Так, виступаючи на I-й конференції наукових бібліотек УРСР (1925) та на II-й Всеросійській конференції наукових бібліотек (1926) Д.А. Балика застерігав від механічного перенесення форм масової політико-просвітницької роботи в наукову бібліотеку,

підкреслюючи необхідність диференціації читачів та визначення інформаційних потреб основних їх категорій і на цій основі - створення спеціалізованих залів. Ці пропозиції ґрунтувалися на проведеному ВБУ аналізі інтересів читачів, їх інформаційних запитів та вимог. Це була одна з перших спроб проведення соціологічного дослідження в українському бібліотекознавстві [11, 12].

Для надання теоретичної допомоги бібліотекареві у вивченні читача, Балика складає, базуючись на матеріалах ВБУ, цінний бібліографічний показчик під назвою «Вивчення українського читача» [13], куди увійшли праці відомих українських письменників (Б.Грінченка, П.Куліша, І.Франка тощо), науковців, відомості про діяльність культурно-просвітницьких громад (усього 206 назв), подає перелік українознавчих видань, що були заборонені на території України.

Бібліотекознавча теорія Д.А. Балики втілена в його актуальній і донині праці «Аналітичний та синтетичний метод вивчення читачівства» [14]. Виділяючи п'ять основних напрямів у вивченні читачівства, він аналізує їх позитивні та негативні сторони, детально спиняючись на бібліопсихології Рубакіна. Балиці належить цінне визначення понять «загального інтересу» та «читацького інтересу» [11, с. 27-28]. Учений був глибоко переконаний, що будь-яка бібліотека позитивно впливає на читача безпосередньо своїми притаманними тільки їй засобами: книгами, виставками, каталогами, вечорами тощо.

Балика вважав, що «лише методика бібліотечної справи вчить читача вихоплювати з потоку життя і в бібліотеці (за допомогою виставок та інших заходів) фіксувати дійсно істотне, з виховного погляду потрібне; вчить читача яскраво порівнювати; вчить читачів вносити момент організації в явища, здається, звичайні, відомі, буденні» [15, с. 11].

З часом, теоретично підсумовуючи, він обґрунтовує термін «бібліологічна педагогіка» в однойменній праці та в роботі «Библиотека в свете современной педагогики» [15, 16], де обстоює бібліотекознавство як педагогічну науку, на противагу школі М.Рубакіна, котрий дотримувався психологічного напрямку в бібліотекознавстві, і концепціям тих спеціалістів, які вважали бібліотекознавство прикладною наукою.

Балика послідовно виступав за тісний зв'язок бібліографії з потребами життя, підкреслюючи, що таке знання не є незмінним, придатним для всіх часів, воно має прикладний, допоміжний характер [17]. Щодо визначення наукових основ рекомендаційної бібліографії, то відмінними особливостями її Балика